

<http://sbe.gantep.edu.tr> 'den online ulaşılabilir

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
6(2):79-90 (2007)

Gaziantep
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi

Türkiye’de Sanat Tarihi ve Cumhuriyet’ten Günümüze Sanat Tarihi Eğitimi

Huriye Altuner*

Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, Niğde

Özet. Bu çalışmada, Cumhuriyet’ten günümüze sanat tarihi eğitiminde yaşanan değişiklikler, üniversitelerde ve ortaöğretim kurumlarında olmak üzere belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’de sanat tarihi biliminin ve eğitiminin ortaya çıkışı tarihi süreç içinde incelenmiştir. Öncelikle sanat tarihi ile ilgili ilk çalışmaların neler olduğu belirlenmiş ve yükseköğretim kurumlarında açılan sanat tarihi bölümleri belirtilmiştir. Daha sonra ortaöğretimde sanat tarihi derslerinin müfredat programlarına alınışı ve yapılan değişiklikler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sanat Tarihi, Sanat Tarihi Eğitimi, Ortaöğretim, Müfredat, Program.

Art History in Turkey and Art History Education From the Declaration of Turkish Republic to Today

Abstract. In this article, we have tried to determine the changes occurred in the area of art history education at the university and secondary education level. In this framework, the rise of history of art and its education in Turkey have been analyzed in an historical process. First, the initial history of art related works and history of art departments opened in undergraduate institutions have been indicated. Then, the inclusion of history of art lessons to secondary education programs and the changes these underwent have been exposed.

Key words: History of art, Art history education, Secondary education, Curriculum, Programme

I.GİRİŞ

İnsan, duygularıyla ve manevi değerleriyle bir bütündür ve yaradılışı gereği hayatın her aşamasında sanata yönelmektedir. Sanatsal üretimler de öncelikle kişilerin sonra da büyüterek toplumların simgesi haline gelmektedir. Sanat eserleri bir toplumun, dünya üzerinde varlığını ispat eden ve tarihi geçmişini simgeleyen kültürel değerlerdir. Bu kültürel değerlerin tanınmasında ve devamlılığın sağlanmasında sanat tarihinin ve eğitiminin yeri büyüktür. Sanat tarihi eğitimi ile insanda köklü bir kültür birikimi oluşturulmakta, çevresine ve geçmişine duyarlı nesiller yetiştirilmektedir.

Buna rağmen, Türkiye’de sanat tarihi eğitimi, 20.yy başlarında önem kazanmıştır. Kısa zaman içinde üniversite ve ortaöğretim kurumlarında sanat tarihi eğitimine ağırlık verilmiş ancak yeterli olmamıştır.

Türkiye gibi tarihi eserleri ve kültürel geçmişi zengin olan bir ülkede, ortaöğretim kurumlarında sanat tarihi derslerinin önceleri zorunlu, sonradan seçmeli ders haline gelmesi

kaygı vericidir. Oysa tarih boyunca insanın yaratıp geliştirdiği sanat eserleri, ait olduğu toplumun kültür hazinesini oluşturmaktadır. Bunların öğrenilmesi milli şuuru uyandırır ve destekler. Aynı zamanda bu bilinç, kültür varlıklarının korunması ve sonraki nesillere aktarılmasını sağlar (Aslanapa,1995:14-15).

Yaşantımızda önemli bir yere sahip olan sanatın ve onun her yönüyle gelişimini inceleyen sanat tarihinin ve eğitiminin önemi büyüktür. Bu çalışmayla, sanat tarihi eğitime dikkat çekmek ve Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçirdiği aşamaları tarihsel süreç içinde incelemek amaçlanmıştır.

II. SANAT TARİHİ BİLİM DALININ OLUŞUMU

Sanat tarihinin Türkiye'de bir bilim dalı olarak gelişimi, Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinde gelişen kültürel politikalar ve toplumların kültürel geçmişi ile var olma bilinci sanat tarihine ağırlık verilmesine neden olmuştur. Bir ulusu var etme çabası içinde, sanat tarihi ve mimarlık tarihi disiplinleri araçsal olarak gündeme gelmiştir. Modernleşme sürecinde olan bir ulusun; Ulusalcı ideolojiyi geliştirebilmesi için tarihini belgeleyen sanatsal ürünlerinin varlığını kanıtlaması gerekmektedir ve bunun için sanat tarihi ile ilgili çalışmalara başlanmıştır (Batur, 2002:70).

Cumhuriyet öncesinde Osmanlı'ya baktığımız ise tarih anlayışı içinde, zamanın belirli olaylarını belgeleme amacıyla tutulan kayıtların doğal olarak bir sanat tarihi anlayışını ortaya çıkardığı görülmektedir (Cezar, 1998:41). Yapıların inşa tarihi, banisi, sanatçısı gibi bilgilerin kayıtların tutulması, yazmalarda ya da minyatürlerde sanatçısının en azından adının yer alması, kimin için ve neden yapıldığının belgelenmesi dönem hakkında bilgi vererek sanat tarihinin amacına hizmet etmiş hem de bu disipline kaynak olmuştur.

Ayrıca bu dönemde, sanat tarihinin konusunu oluşturacak malzemenin, sadece önem verilen eşyanın toplanması yaklaşımıyla saraylarda saklandığı, tekke ve dergâhlarda etnografik eserlerin dikkatle korunduğu, Osmanlı padişahlarının Bursa ve Edirne'deki saraylarında birer hazine dairesi olduğu ve buralarda zengin ve seçkin koleksiyonlar bulunduğu bilinmektedir (Mülayim, 1994: 135). Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme ve çöküş döneminde, sanat tarihi, müzecilik ve sanat eserlerini sergileme batılı bir anlayışla yapılmaya başlanmıştır.

Osmanlı'da, 16. yüzyılın ikinci çeyreğinden başlayarak, imparatorluğun sonuna kadar faaliyette bulunan Ehl-i Hiref Teşkilatı, sanat ve sanat tarihi açısından dönemin en önemli kuruluşudur. Bu teşkilat içinde, İmparatorluğun çeşitli yörelerinden gelen, bir çok sanatçı ve zanaatkâr sanatsal çalışmalarını sürdürmekteydiler. Topkapı Sarayı'nda, usta çırak ilişkisi içinde, devlet adına çalışan bu sanatçıların yaptığı eserlerin tutulan kayıtları, sanat tarihi araştırmalarında önemli birer başvuru kaynağı olmuştur.

Diğer taraftan zamanın belli olaylarını belgelemek amacıyla hazırlanan, tarihçi Gelibolu'lu Ali Efendi'nin eseri ve Mustafa Sai Çelebi'nin (ölümü: 1004) Tezkiret-ül-Bünyan'ı sanat tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. 16.yüzyıla ait bu iki çalışmada, sanat konularına da yer verilmiştir. Ayrıca Tarihçi Hoca Sadeddin Efendi'nin istek üzerine 1586'da hazırlamış olduğu 'Menakıb-ı Hünerveran' adlı eseri sanat konularının işlendiği bir eserdir (Cezar, 1998:45-46). III. Murat'a takdim edilen bu kitapta; Osmanlı hattat, nakkaş-ressam, müzehhib ve mücellidler tanıtılmıştır (Ayvazoğlu, 1989:979- 980).

Sanat konusunun doğrudan işlendiği Cafer Çelebi'nin 'Risale-i Mimariye'si 17.yüzyılın en önemli eserlerindedir. Risale-i Mimari, Sultan Ahmet Camii'nin mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa'nın yaşamı, o dönemin mimarlık ve inşaat terimlerine ilişkin bilgiler vermesi bakımından önemli kaynak eser durumundadır (Cezar, 1998: 47).

Ayrıca, 17. yüzyılın mimari eserleri, şehirleri ve kasabalarını tanıtan, dönemin sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında pek çok bilgi veren Evliya Çelebi'nin (1611-1682) Seyahatname'si sanat tarihi araştırmalarında yol gösterici bir kaynaktır.

Lale Devri’nde kendini gösteren batı etkisi ise sanat ve sanat tarihi alanında yeniliklerin yaşanmasına neden olmuştur. III. Selim (1789-1807) devrinde açılan Mühendishane-i Berri Humayun’da (1795) ve II. Mahmut (1808-1839) döneminde kurulan Mekteb-i Harbiye’de (1834) resim derslerinin müfredat programına alınması bu yeniliklerin başında yer almaktadır (Ayvazoğlu, 1989:980-982). Bu okullarda; daha çok askeri amaçlarla yeni resim teknikleri öğretilmiş, böylece batı perspektif kuralları ile ışık-gölge uygulaması resim eğitimi programı içine dâhil edilmiştir (Özdemir, 1997:115). Mühendishane-i Berri Humayun’da; San’at-ı Mimariye, Resm-i Mimariye, San’at-ı Ressamiye gibi derslerin yer alması ve ayrıca Avrupa’da resim öğrenimi yapanların bu kurumlarda öğretmenlik yapması; Mekteb-i Harbiye’de, resim eğitimi veren sınıflarda resim kopyası, modelden resim gibi derslerin verilmesi hem batılı tarzda sanat anlayışının gelişimi hem de sanat tarihi anlayışının oluşumu için önemli adımlar olmuşlardır (Cezar, 1973:742-749). Bu dönemde, gerek Batı tarzında resim eğitimi için yurt dışına gönderilen öğrenciler, gerekse yurt dışından gelen yabancı hocalar resim eğitimi sırasında sanat tarihine değinmiş olmalıydılar.

19.yüzyılın ilk yarısında sanat eserlerimizin korunması ve sergilenmesi amacıyla müzeler açılmaya başlanmıştır. Bu amaçla Aya İrini Kilisesi müze haline getirilmiş (1846) ve 1869’da adı Müze-i Humayun adını almıştır. 1881’de bu müzenin başına Osman Hamdi Bey getirilmiş ve 1910 kadar bu görevine devam etmiştir (Mülayim, 1994:137).

Batı’ya hukuk eğitimi için gönderilen fakat resim eğitimi olarak yurda dönen, Türkiye’de müzeciliğin ve arkeolojinin temellerini atan Osman Hamdi Bey (1842-1910), arkeolojiye büyük hizmetler vermiştir ve neo-klasik tavrıyla ressam olarak da önemli eserler bırakmıştır. Bugünkü ‘Arkeoloji Müzesi’ (1805) Osman Hamdi Bey’in çalışmalarıyla kurulmuştur (Mülayim, 1994:137, Cezar, 1973:756-757). Ayrıca Osman Hamdi Bey, Türk resmi için bir dönüm noktası sayılan Sanayi-i Nefise Mektebi’ni de (1882) kurmuştur. Bu okulda sanat tarihi dersleri şeklen verilmeye başlanmış ve hocalığını da Y.Aristoklis (1831-1889) yapmıştır. Bu tarihlerde aydınlar arasında estetik ile ilgili değerlendirmeler yapılmakta ancak sanat tarihi ile ilgili somut bir çalışma bulunmamaktadır. Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açıldığı 1883’ten 1908 tarihine kadar düzenli bir sanat tarihi eğitimi de söz konusu olmamıştır (Kazancıgil, 1993:14).

Osman Hamdi Bey’in, sanat tarihi açısından önemli diğer bir çalışması ise ‘Asar-ı Atika Kanunu’ nu çıkarmasıdır (Gülensoy, 1995:2). Bu şekilde, Avrupalı sanat tarihçi ve arkeolog tarafından yapılan tarihi eser kaçakçılığı önlenmek istenmiştir.

Sanat tarihi ve eğitiminde, II. Meşrutiyet (1908-1918) dönemi ayrı bir önem taşımaktadır. Fikir ve edebiyat alanında yaşanan yenilikler ve milliyetçi söylemler sanat tarihini de etkilemiştir. Bu dönemde yayın hayatına başlayan ‘Dergah’ Mecmuası’nda Osman Hamdi Bey’in damadı Vahid Bey (Mehmet Vahid 1873-1931) ‘Sinaat’ başlıklı yazılar yazmaya başlamıştır. Bu yazılarıyla Yunan, Roma ve Batı sanatlarını Türklere tanıtmak istemiştir. Düyun-u Umumiye İdaresi’nde mektupçu olan Vahid Bey, Sanayi-i Nefise Mektebi’nde 1908-1931 yılları arasında sanat tarihi dersleri vermiş ve bunu kendi hazırladığı program üzerinden 25 sene hiç aksatmadan yapan ilk kişi olmuştur (Kazancıgil, 1993:10). Salomon Reinach’ın ‘Apollo’ adlı eserini ‘Apolo-Tarih-i Umumi-i Sinaat (1914) adıyla, Bayet’in bir yazısını 1928’de ‘Muhtasar Sanat Tarihi’ adıyla Türkçe’ye çevirmiştir (Ayvazoğlu, 1989:987-989). Bu eser, Burhan Toprak’ın Hourticq’dan çevirdiği (1940-1941) ‘Sanat Şaheserleri’ adlı kitabı yayımlanmaya kadar, Batı sanatı ile ilgili tek eğitim kitabı olarak okunmuştur.

Ancak Vahid Bey Türk sanatı ile ilgili değil de, batı hayranlığı içinde, Yunan ve Roma sanatıyla ilgilendiği için eleştirilmiştir. Gerçekten de bu dönemde, Montani Efendi’nin ‘Usul-i Mimari Osmani’si dışında Türk sanatı ile ilgili hemen hemen hiç kitap yoktur. Ancak Türk sanatı ile ilgili ilk çalışma Selçuklu eserleri hakkında bilgi veren İhtifalci Ziya Bey’in hazırladığı, ‘Bursa’dan Konya’ya Seyahat’ ve ‘Hey’yet-i Aliye Namına Konya Seyahati Hatırasından (1909)’ adlı çalışma olmuştur (Ayvazoğlu, 1989:989).

Türk sanatı tarihi araştırmalarına gerçek anlamda eğilen ilk kişi Celal Esat Arseven'dir. 1909'da Paris'te Fransızca yayınladığı 'Constantinople de Byzance a Stanboul' adlı eserinde Türk sanatına, ayrı bir bölüm halinde yer vermiştir. Bu eser 1912-13'te İstanbul'da Türkçe olarak yayınlanmış ve bunu takip eden çalışmaların sonunda 1956'da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 'Türk Sanat'ı adlı üç ciltlik eser meydana getirilmiştir (Ayvazoğlu, 1989: 990).

Türk sanatı açısından önemli diğer bir gelişme ise, bu dönemde, Evkaf Nazırı Hayri Efendi tarafından 'Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nin (1913-14) açılmasıdır. Evkaf kurumlarındaki en güzel eserlerin bir araya getirildiği bu müze, bu gün 'Türk İslam Eserleri Müzesi' adını almıştır (Mülayim, 1994: 138).

Osman Hamdi Bey'in küçük kardeşi Halil Edhem Bey (1861-1938), yazdığı makaleler ve 'Topkapı Sarayı' (1931), 'Yedikule' (1931), 'Camilerimiz' (1932) adlı kitaplarıyla sanat tarihine önemli hizmetlerde bulunmuştur. Ayrıca sanat eserlerini korunması konusunda da hassas davranmış; Abdülhamit Sebili'nin, Karamustafa Paşa Medresesi ve Sebilinin yıkılmasını engellemiştir. Sikkeler ve kitabeler hakkında önemli çalışmalar yapan Halil Edhem Bey'in oğlu İsmail Galip de Nümizmatik konusunda değerli eserler vermiştir (Mülayim, 1994:138).

Türk sanat tarihçilerinin benlik ve kişilik aradıkları bir devrede, kronolojik saptamalarıyla J. Strzygowski (1862-1941), sanat tarihi araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Viyana Üniversitesi Sanat Tarihi Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapan bu araştırmacı Türk Sanatının önemini vurgulamış (Mülayim, 1994:142-143) ve Türkiye'deki sanat tarihi araştırmalarına yeni bir yön kazandırmıştır. J. Strzygowski, göçebe sanatı hakkında yaptığı çalışmalarda Türk sanatının kökenlerini de araştırmıştır (Diez,1947:5-7).

Görüldüğü gibi, 19. yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın başlarında Türk bilim hayatı çoğunlukla batılı etkiler altında gelişmiştir. Bu dönemde, iyi durumda olan Türk-Alman ilişkileri sonucu sanat tarihi alanında da hızlı gelişmeler yaşanmıştır (Mülayim, 1994:146). Avrupa'da etkili olan belgencilik özelliği taşıyan Viyana Ekolü, Türkiye'deki sanat tarihi anlayışını da şekillendirmiştir.

Cumhuriyet'in ilk on yılında uygulanan eğitim ve kültür politikasına bağlı olarak sanat tarihi alanındaki çalışmalarda hız kazanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Eski Eserler Müdürlüğü oluşturulmuş ve birkaç yıl içinde Türkiye'nin çeşitli yörelerinde müzelerin kurulmasına başlanmıştır.

1924'de, Topkapı Sarayı onarılarak ziyarete açılmış, 1927'de Ankara Etnografya Müzesi kurulmuş, Süleymaniye'de Evkaf-ı İslamiye Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi adıyla yeniden düzenlenmiş ve Ayasofya Camii müzeye çevrilmiştir (1934). Ayrıca, Konya, Bursa, Adana, Manisa, İzmir, Kayseri, Afyon, Antalya, Bergama ve Edirne gibi şehirlerde müzeler açılmış ya da mevcut olanlar geliştirilmiştir (Buyurgan ve Buyurgan, 2001:46). Gazi Mustafa Kemal Paşa bu alanda çalışmaların hızlanması için talimatlar vermiş ve müzeci, kazıbilimci (arkeolog) yetiştirilmesi için Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi konusunda yönerge hazırlatmıştır (İnan, 1981:178). Bu dönemde Avrupa'ya gönderilen bir çok öğrenci döndükten sonra sanat ve sanat tarihi alanında hizmetler vermişlerdir.

Ayrıca, Türk Tarih Kurumu'nun kurulması 1931 ve 1932 yıllarında düzenlenen tarih kongreleri tarih araştırmalarını hızlandırmış, hatta 1932 'deki kongrede tarihi eserlerden oluşan bir sergi düzenlenmiştir (Batur, 2002:72). Toplumların tarihi ve tarihi eserleriyle var olma bilinci gelişirken, bir taraftan kazılar ve araştırmalar yapılmakta, bir taraftan da sergi ve gelişen müzecilik anlayışı ile Anadolu'da ki tarihi eserler belgelenmekteydi.

Böyle bir ortamda, sanat tarihi eğitimi de şekillenmeye başlamış ve bu alandaki çalışmalara hız verilmiştir. Sanat tarihi eğitiminin başlangıcı konusunda Eyice (2003) ise şunları söylemiştir;

"Bizde 19.yy'ın ortalarından itibaren denenmeye başlanan batılı sisteme göre eğitim ve öğretim ancak ana konuları öğretmeye gayret etti. Dolayısıyla yurdumuzda Osmanlı döneminde

sanat tarihi öğrenimi hiçbir vakit olmadı. 1870’e doğru Viyana’da açılan uluslararası büyük bir sergi dolayısıyla Sadrazam Ethem Paşa’nın isteği üzerine içinde çok sayıda çizimler ve resimler olan Osmanlı mimarisi hakkındaki büyük kitap, bizde ilk sanat tarihi denemesi olarak tarihi bir aşamaya işaret eder. Bundan çok sonra tanınmış bir ressam Zekai Paşa “Mübeccel Hazine” başlığı ile küçük bir kitap yayımlandı. Buna bizde yazılan ilk sanat tarihi denemesi denilebilir (Eyice, 2003).”

Bunun dışında sanat tarihi ile ilgili ilk çalışmalar, Fransız sanat tarihçisi Reinach’ın, Louvre müzesinde halka açık olarak verdiği derslerin metinlerinin toplandığı bir ciltlik genel sanat tarihi kitabının Türkçe’ye çevrilmesinden oluşmaktadır. Arap harfleriyle yayımlanan bu kitap, Latin harfleriyle tekrar yazılmıştır. Yine eski yazı ile Türk sanatına dair genel bir kitap 1927 yılına doğru Celal Esad Arseven tarafından yayımlanmıştır (Eyice, 2003).

1930 yıllarına doğru Fransız Prof. A. Gabriel, bir yüksek öğretim kurumu olan Darü’lfünun’da (İstanbul Üniversitesi) Türk Mimarlık Tarihi dersleri vermeye başlamıştır. Fransızca olan bu dersleri sonra üniversite kütüphanesi müdürü olan Fehmi Karatay Türkçe’ye çevirmiştir (Eyice, 2003).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sanat ve eğitim alanda yetişmiş eleman azlığı nedeniyle pek çok eğitimci ve araştırmacı yurt dışından getirilmiştir. Bundan dolayı, Türkiye’de genel eğitim kadar sanat tarih eğitimi de Fransa, İngiltere ve Almanya’nın etkisinde gelişmiştir (Ergün, 2001:91). Özellikle İstanbul Üniversitesi (İstanbul Darülfünun) kurulurken yabancı profesörlerden yararlanılmıştır. Nitekim 1933-34 ders yılında özellikle İstanbul Üniversitesi’nin çeşitli fakültelerinde ve Ankara Üniversitesi’nde yabancı profesörler eğitimde görev almışlardır. Darülfünun, Atatürk’ün isteği üzerine 1933’te yapılan büyük reform hareketinde, batılı bir sisteme göre yeniden düzenlenmiş ve İstanbul Üniversitesi adını almıştır. Aynı yıl Edebiyat Fakültesi’nde Arkeoloji Bölümü de kurulmuştur. Bu bölümde yalnız arkeoloji değil sanat tarihi dersleri de verilmiştir. Önceleri başına bir Alman uzman olan Prof. H. Bossert getirilmiş, sonraki yıllarda bu dal, Almanya’da arkeoloji üzerine doktora yapmış olan Prof. A. M. Mansel’in idaresine geçmiştir. Bossert ise yeni kurulan Ön Asya ve Kültürleri bilim dalının başkanı olmuştur. (Cezar, 1983:29).

Aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesi’ndeki ilk Sanat Tarihi kürsüsü 1943 yılında Viyana Üniversitesi’nden Profesör Dr. Ernst Diez (1878-1962) ve Oktay Aslanapa tarafından kurulmuştur. Böylelikle sanat tarihi eğitimine ilk defa ayrı bir ders olarak 1943’te İstanbul Üniversitesi’nde başlanmıştır (Aslanapa, 1976:1; Renda, 2001:107-108). Göçmen profesörler ve özellikle Viyana’dan gelen Prof. Ernst Diez, Berlin Müzesi’nde yetişmiş Kurt Erdman, Bizans sanatı uzmanı Steven Runciman aynı bölümde ders vermişlerdir. Böylelikle İstanbul Üniversitesi’nde eğitim ve araştırma Alman ve Avusturyalı uzmanlar tarafından yapılmış ve aynı zamanda Türk-İslam Sanatı kürsüsü de kurulmuştur (Batur, 2002:72).

Avusturyalı ve Alman profesörlerin önderliğinde Türkiye’de kurulan bu ilk Sanat Tarihi Bölümü’ndeki eğitim daha çok, Türkiye’deki sanat yapıtlarını belgelemeyi hedefleyen ve ayrıntılı katalog bilgisine dayanan, karşılaştırmalı değerlendirmelere yer veren bir metodolojinin yerleşmesini sağlamıştır (Renda, 2001:107-108). Strzygowsky ve Gurlitt’in yanında doktorasını yapan ve onların sanat tarihi geleneğine bağlı kalan Ernst Diez, daha ilk sömestrden başlayarak sanat tarihi öğretim ve araştırmalarında bilimsel metot ve karşılaştırma anlayışını oluşturmak istemiştir (Aslanapa, 1976:1).

1950’li yıllardan sonra İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Kürsüsü, yetişmiş Türk bilim adamlarıyla daha geniş kapsamlı bir program yürüterek Türk ve İslam Sanatı, Bizans Sanatı, Avrupa Sanatı ve Estetik dallarında sertifika programları oluşturmuştur (Renda, 2001:108). Bu dönemde, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü’nün başında bulunan Kurt Erdman (1901-1964) tarafından Berlin ekolünün, detaycı, sağlam katalog ve literatür bilgisine dayanan metoduyla daha önce kurulmuş olan sistem canlandırılmıştır (Aslanapa, 1976:2).

Sanat tarihi biliminin oluşumunda önemli yeri olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlayan (1948) Semavi Eyice, 1991'de emekli oluncaya kadar, Türk ve Bizans eserleri üzerinde çalışmalar yapmış ve 19.yüzyılda moda olan 'şekil analizi' ne bağlı sanat tarihçiliği anlayışına karşı çıkarak kültür tarihi içinde sanat tarihini değerlendirmiştir (Tok, 1997:89).

Sanat eğitimi ve öğretimi yapan bir kurum olarak Güzel Sanatlar Akademisi (Sanayi-i Nefise, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi), 1951'de 'Türk Sanatı Enstitüsü' kurulmasını sağlamıştır. Böylece Akademi ilk kez bilimsel araştırma yapacak bir kuruma sahip olmuştur. Enstitünün kuruluşundan sonra, 1951-1952 ders yılından itibaren bütün bölümlerde Türk Sanatı Tarihi dersi okutulmaya başlamıştır. Türk Sanat Tarihi Enstitüsü'nün en faal olduğu dönemde 1963'de "Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I" yayınlanmıştır. Bu tarihten sonra birkaç konferans dışında pek bir faaliyet göstermemiştir (Cezar, 1983:43).

Sanat Tarihi Bölümünün açıldığı diğer bir üniversite Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi olmuştur. 1954'de Alman asıllı Prof. Dr. Katherine Otto-Dorn'un önderliğinde Sanat Tarihi Kürsüsü bu üniversitede kurulmuştur. Almanya'dan çağrılan uzmanlar sanat tarihi ve arkeoloji alanında önemli işler yapmışlar ve bu dönemde eğitimciler yetişmiştir (İnan, 1981:178). Böylelikle Türkiye'de 20.yüzyılın ilk çeyreğinde, Sanat Tarihi Eğitimi iki üniversite tarafından sürdürülmüştür. Daha sonra, aşağıda belirtilen üniversitelerde bu eğitim devam etmiştir.

Aynı üniversitenin İlahiyat Fakültesi'nde de Türk ve İslam Sanatı dersleri verilmiş ve 1954 yılında Suut Kemal Yetkin bir de Türk İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü kurmuştur. Bu enstitünün Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin'in önderliğinde 1959 yılında düzenlediği I.Türk Sanatları Kongresi Türk Sanat Tarihi çalışmalarının uluslar arası bilim dünyasına ilk kez sunulması bakımından büyük önem taşır. Bundan sonra her dört yılda bir bu kongre yapılmış ve Uluslararası Türk Sanatları Kongreleri olarak Türk sanatı tarihi araştırmaları için önemli bilimsel bir etkinlik haline gelmiştir (Renda, 2001:108).

Bu dönemde, Katherine Otto-Dorn ve Albert Gabriel gibi bilim adamları eserleri, çizim ve yorumlarıyla Türkiye'deki sanat tarihi gelişimine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu iki bilim adamının yetiştirdiği pek çok sanat tarihçi üniversitelerde hocalık yapmışlar ve sanat tarihi bölümlerinin açılmasını sağlamışlardır (Gülensoy, 1995:2-3).

Türkiye'deki üçüncü Sanat Tarihi Bölümü 1965 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin tarafından kurulmuştur. Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin ve araştırma görevlileri Günsel Renda ve İnci San ile önce Tıp ve Temel Bilimler öğrencilerine seçmeli dersler veren bölüm 1969 yılından sonra lisans öğrencisi almaya başlamıştır (Renda, 2001:109).

Fransa'da eğitim gören, Suut Kemal Yetkin, Ankara'da, Hacettepe Üniversitesi'ndeki Sanat Tarihi Bölümü'nde farklı bir çerçeve çizmek için uğraşmıştır. Antik kültürden, Avrupa sanatı ve çağdaş sanata uzanan ve içine atölye çalışmasını da alan bir sanat tarihi anlayışını benimsemiştir. Bedrettin Cömert ise kuramsal yönde gelişmeyi sağlamış ve Sanat tarihi eğitimine yenilik getirmiştir. Daha sonra diğer üniversiteler de kuramsal eğitime önem vermeye başlamışlardır (Batur, 2002:73).

1980 yılına kadar Türkiye'de Sanat Tarihi eğitimi ve araştırmaları bu üç üniversitede sürdürülmüştür. Ancak 1980 yılında Ege Üniversitesi'nin kurulmasıyla bu üniversitede de, Prof. Dr. Gönül Öney ve Prof. Dr. Rahmi Hüseyin Ünal'ın önderliğinde Sanat Tarihi Bölümü açılmıştır. 1982'de Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde ve Konya Selçuk Üniversitesi'nde Sanat Tarihi bölümleri oluşturulmuştur. Bunları Gazi, Mimar Sinan, Marmara, Anadolu, 100.yıl, Erciyes, Trakya, Uludağ, 18 Mart ve Bilkent Üniversiteleri izlemiştir. Ayrıca Pamukkale, Kafkas ve Muğla Üniversiteleri'nde de bölüm kurulmuştur. 1982'den sonra Yüksek Öğretim Kurulu'nun yaptığı değişikliklerle Arkeoloji ve Sanat Tarihi disiplinleri bütün Üniversitelerde Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü adıyla tek bir bölüme dönüştürülmüştür (Renda, 2001:110).

III. ORTAÖĞRETİMDE SANAT TARİHİ EĞİTİMİ

Ortaöğretim kurumlarında Cumhuriyetimizin ilk yıllarından itibaren, yeniden oluşum politikası doğrultusunda, liselerde genel kültür derslerine ağırlık verilmiştir. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’nin temelini kültür olduğunu söylemiştir (Kantarcioglu, 1998:30) ve orta öğretim kurumlarının müfredat programlarında dönemin şartlarına ve öğrencinin ihtiyaçlarına bağlı olarak kültür derslerine yer verilmiştir. Bu tür dersler arasında yer alan ‘sanat tarihi’ dersinin ortaöğretim kurumlarındaki tarihi gelişimi şu şekilde olmuştur;

Sanat tarihi dersleri ortaöğretim müfredat programında bağımsız bir ders olarak oldukça geç tarihlerde yerini almıştır. Müfredat programları hakkında ilk düzenlemeler ‘Maarifi Umumiye Nizamnamesi’ (1869) ile belirlenmiştir. Cumhuriyet dönemine gelene kadar pek çok değişiklik geçiren ortaöğretim müfredatı, 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı bünyesi altında toplanırken, kapsamlı değişikliklere uğramıştır.

Programlar üzerinde düzenli ilk çalışmalar 1924-1930 yılları arasında yapılmıştır (Yüksel, 2003). Bu dönemde yapılan ders programlarında, 1943’lere kadar, Sanat Tarihi derslerine rastlanmamaktadır (TCMV, 1931:12). Buna rağmen, eğitimin planlanması ve programlanmasında önemli yeri olan ‘Millî Eğitim Şura’larında bu konuya yer verildiği görülmektedir.

1921 tarihli 1. Maarif Kongresinde, Muhsin Adil Binal, liselerde ‘Sanat Tarihi ve Türk Tefekkür Tarihi’ dersinin okutulacak dersler arasında olması gerektiğini söylemiştir (TCMV, 1991:236).

1943 tarihinde toplanan 2. Maarif Kongresinde ilk kez, liselere Sanat Tarihi dersinin konulmasının gerekliliği tartışılmıştır. Tarih dersinin ağırlıkla ele alındığı bu şurada, liselerde okutulan tarih dersine yardımcı olmak için ‘Sanat Tarihi’ dersinin ayrı bir ders olarak veya tarih kitaplarının konuları arasında daha geniş bir yer tutacak şekilde okutulmasının faydalı olacağı belirtilmiştir (TCMV, 1991:205). Bu şurada Suut Kemal Yetkin, tarih kitaplarına sanat tarihinin eklenmesinin gerekliliğini (TCMV, 1991:227-228); Celal Saraç da ‘Sanat Tarihinin’ gerekliliğini ve başına bilim getirilerek ‘Bilim ve Sanat Tarihi’ şeklinde genişletilmesi gerektiğini söylemiştir (TCMV, 1991:236).

Sonuç olarak, 2. Maarif Kongresinde, Tarih Komisyonunun, liselerde sanat tarihinin ayrı bir ders ya da tarih dersi içinde gösterilmesi teklifinin yerinde bir karar olduğu ancak öğrenci seviyesine göre düzenlenmesi gerektiği (TCMV, 1991:236) vurgulanarak; liselerin, 4 yıla çıkarılması durumunda müfredata, ‘Sanat Tarihi’ ve ‘Sanat ve İlim Tarihi’ dersi konması ya da bu konuların daha geniş ölçüde tarih kitaplarına girmesi oybirliği ile kabul edilmiştir (TCMV, 1991:265).

22-31 Ağustos 1949 tarihinde toplanan 4. Millî Eğitim Şurasında, liselerin 4 yıla çıkarılması ile ilgili çalışmalar sürdürülmüş ve bu doğrultuda ders programlarının yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir. Bunun için Koordinasyon Komitesi, dört yıllık eğitim süresine uygun ‘öneri’ olarak haftalık ders çizelgesi hazırlamışlardır.

Öneri olarak hazırlanan haftalık ders çizelgesinde sanat tarihi dersi dördüncü sınıfta fen ve edebiyat kollarında birer saatlik seçmeli ders olarak gösterilmiş (MEB, 1949:113) ancak 1949 da liselerde uygulanan müfredat programında bağımsız bir ders olarak yer alamamıştır. Sanat tarihi konuları ‘Resim’ dersi içinde verilmiş ve bu şekilde verilen sanat tarihi konularıyla lise son sınıfta görülecek olan sanat tarihi derslerine hazırlık yapılmış olacağı açıklanmıştır (MEB, 1949:117).

4. Millî Eğitim Şurası’nda oluşturulan yeni haftalık ders çizelgesi ancak 1952’de uygulanabilmiştir. Dört seneye çıkarılan lise eğitiminin son sınıfında öğrenciler ilk kez bağımsız olarak ‘Sanat Tarihi Dersi’ni alabilmişlerdir. 1952-1955 yılları arasında uygulanan bu dört yıllık lise programında, son sınıfın edebiyat ve fen kollarında haftada 1 saat sanat tarihi

dersine ayrılmış, bu ders resim öğretmeni tarafından verilmiş ve böylelikle ilk sanat tarihi müfredat programı bu dönemde hazırlanmıştır.

1956'da Lise ders Programında, liselerin öğretim süreleri, dört yıldan üç yıla indirilmiş ve yeni bir müfredat programı hazırlanmıştır. 1952 tarihli sanat tarihi müfredat programı da küçük değişiklikler dışında aynı kalmıştır. Sanat Tarihi dersi, son sınıf edebiyat ve fen kollarında, 'resim dersini seçen' öğrencilerin haftada 1 saat olarak almaları gereken bir ders olmuştur (Cicioğlu, 1985:206).

1957'de yeniden ele alınan lise programında önemli bir değişiklik olarak, 1952 yılına kadar üçüncü sınıfta, 1952-56 yılları arasında dördüncü sınıfta ayrılan, fen ve edebiyat şubeleri, 1957 yılından itibaren ikinci sınıftan ayrılmaya başlamıştır. Bu düzenleme içinde Sanat Tarihi ayrı bir ders olarak edebiyat şubesinde, ikinci sınıfta iki, üçüncü sınıfta haftada bir saat okutulmaya başlanmıştır. 1957 Tarihli Tebliğler Dergisi (C.20, S.976)'nde Sanat Tarihi Müfredat Programı yayınlanmış (TCM, 1960:43-44) ve bu program 1987 yılına kadar uygulanmış, bu tarihten sonra programa bazı eklemeler yapılmıştır.

1960 tarihinde, 'Güzel Sanatlar Komitesi Raporu' hazırlanmış ve sanat tarihi eğitiminin fen kolları dahil liselerin her üst sınıfında okutulmasının gerekliliği gerekçeleriyle, ayrıntılı bir şekilde vurgulanmıştır (TCM, 1960:48).

1962 tarihli, 7. Milli Eğitim Şurası'nda, güzel sanatların toplumu geliştirmesindeki hayati önemi dikkate alınarak, ilkökul, ortaokul, lise ve mesleki, teknik öğretim okulları ve her dereceli meslek okullarının öğretim programları ile yönetmeliklerinin güzel sanatlar eğitimi ve öğretimi bakımından yeniden gözden geçirilmesine; Türk milli eğitiminin amaçları arasında yer alan "Güzel Sanatları seven" vatandaşları yetiştirecek her türlü tedbirin alınmasına ve özellikle öğretmen yetiştiren okullarda buna daha çok önem verilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Sanat Tarihinin her çeşit lisede mecburi ders olarak programlara alınması maddesi kabul edilmiş ancak uygulanamamıştır.

1970 - 1973 tarihlerinde, sanat tarihi dersinin, daha öncekinden farklı olarak son sınıfın Edebiyat ve Fen Kollarında sadece resim öğrencilerine haftada 1 saat olarak okutulmasına karar verilmiştir (MEB, 1970:41).

1974 yılında toplanan, programlar ile sistem içinde öğrenci akışını düzenleyen kuralların bir bütünlük içinde ele alındığı ve köklü değişikliklerin yapıldığı 9. Milli Eğitim Şurası'nda, Sanat Tarihi dersi, seçmeli dersler arasında yer almakta, lise onuncu ve on birinci sınıfların edebiyat kollarında ise zorunlu ders olarak kabul edilmektedir.

'Milletlerarası İktisadi ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'nin desteği ile modern matematik ve fen programlarının geliştirilmesi çalışmalarına göre hazırlanmış 1974-1975 tarihli ders programında, Sanat Tarihi dersi zorunlu ders olarak, onuncu sınıf edebiyat şubesinde 2 saat, on birinci sınıf dil-edebiyat şubesinde 1 saat olarak yer almaktadır.

Sanat tarihi dersi, 1976 yılında lise onuncu sınıfta, edebiyat kolunda 2 saat; 1978 yılında onuncu sınıf edebiyat kolunda 2, on birinci sınıf edebiyat kolunda 1 saat; 1981-1983 öğretim yılında onuncu ve on birinci sınıf edebiyat kolunda birer saat olarak haftalık ders dağılım çizelgesinde yerini almıştır. 1983 Tarihli Modern Fen ve Matematik Programları Uygulayan Liselerde Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde ise, edebiyat kolunda onuncu sınıfta 2 saat, on birinci sınıfta ise 1 saat olarak belirlenmiştir.

1985- 1986 programına göre sanat tarihi dersi zorunlu dersler arasında yer almaktadır ve edebiyat kollarında, ikinci sınıfta 2 saat üçüncü sınıfta 1 saat olarak okutulmaktadır (Oğuzkan, 1986:247).

11-12 Haziran 1987 tarihleri arasında, Talim Terbiye Kurulu tarafından, ortaokul ve liselerde uygulanan haftalık, ders saatlerinde yapılması düşünülen değişiklikler konusunda, Kocaeli-Gebze'de bir seminer düzenlenmiştir. Seminer sonunda; lise ikinci sınıf, Fen, Sosyal Bilimler ve Edebiyat olmak üzere iki; Lise üçüncü sınıflar ise, Matematik, Fen, Sosyal Bilimler ve Edebiyat olmak üzere üç kola ayrılmış ve Sanat Tarihi dersi; lise ve dengi okullarda, Sosyal

Bilimler ve Edebiyat kolunda ikinci ve üçüncü sınıfta ikişer saat zorunlu ders olarak belirlenmiştir (MEB, 1994:92).

Ayrıca 1987’de yılında 1957 yılından beri uygulanmakta olan sanat tarihi müfredat programına Atatürkçülükle ilgili bazı konular eklenmiştir.

1988 tarihli, 12. Milli Eğitim Şurası’nda ilk, orta ve lise seviyesindeki öğretim programlarını yeniden gözden geçirilmiş ve Sanat Tarihi, Resim ve Müzik dersleri programlarının Türk İslam Sanatları Bilgisini de içine alacak ve sanat kültürü kazandıracak şekilde yeniden geliştirilmesi istenmiştir (MEB, 1989).

1991 yılında Türk Eğitim Sistemini geliştirmek, iyileştirmek ve yeniden düzenlemek ve programları ferdin ve toplumun ihtiyacına yönelik hale getirmek amacıyla, üniversitelerden çağrılan bilim adamları, uzmanlar ve öğretmenlerden oluşan ‘Özel İhtisas Komisyonları’ oluşturulmuştur (MEB, 1995: 100). Bu komisyonlardan, 27.06.1991 yılı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde toplanan, “Sanat Tarihi Program Geliştirme Özel İhtisas Komisyonu”, Lise ve Dengi Okullarda, II. ve III. sınıflarda okutulmak üzere kabul edilen yeni bir “Sanat Tarihi Dersi Öğretim Programı” oluşturmuşlardır. Böylelikle 1957 yılından itibaren yürürlükte olan sanat tarihi müfredat programı kaldırılmıştır (MEB 1, 1991:3-4).

1991 tarihli sanat tarihi müfredat programı günümüze kadar uygulanan program olarak kalmış ve 1991 tarihli Talim Terbiye ve Kurulu Kararına göre belirlenen, Lise ve dengi okullara ait Haftalık Ders Dağılım Çizelgelerinde sanat tarihi dersi, lise ve dengi okullarda, ikinci ve üçüncü sınıflarda ikişer saat okutulmak üzere yerini almıştır.

Sanat tarihi eğitiminde bu tarihten sonra haftalık ders saatleri ve liselerin hangi kademelerinde okutulması gerekliliği konusunda değişiklikler söz konusu olmuştur.

1996 yılında lise programlarında sanat tarihi dersi, ‘alan seçmeli ders’ haline gelmiştir. Bu ders, lise ve dengi okullarda ikinci sınıfta haftada iki saat olarak işlenmiştir.

1998-1999 yılından itibaren, sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesiyle birlikte liselerdeki haftalık ders dağılım çizelgesi değişmiştir. Böylelikle 28.05.1996 tarihli ve 206 sayılı kararla uygulanan haftalık ders dağılım çizelgesi uygulamadan kaldırılmış ve yerine 19.08.1998 tarih, 174 sayılı kararla yeni haftalık ders dağılım çizelgesi getirilmiştir.

1998 yılında Sanat tarihi dersi: sosyal bilimler alanında, ikinci sınıfta, “Alan Seçmeli Dersi”(haftada 2 saat); Genel Lise, Anadolu Liseleri ve Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin sanat (resim) alanı ile Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin resim bölümünün on ve on birinci sınıflarında “Alan Dersi” (haftada 2 saat) ; sosyal bilimler, sanat (müzik), spor alanının on ve on birinci sınıflarında “Alan Seçmeli Dersi” (haftada 2 saat); Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinin müzik bölümünün onuncu sınıfında “Alan Seçmeli Dersi” (haftada 2 saat) olarak programda yer almaktadır. Yapılan bu düzenlemelerde ayrıca, Güzel Sanatlar Lisesi Resim Alanı derslerine ‘Sanat Eserlerini İnceleme’ dersi eklenmiştir.

2004 tarih ve 2560 sayılı Tebliğler dergisinde açıklandığı üzere lise haftalık ders dağılım çizelgesinde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Ancak ‘Sanat Tarihi’ dersinde her hangi bir değişiklik yapılmamıştır. Buna karşılık 1998 yılından itibaren geçerli olan Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Alanı haftalık ders dağılım çizelgesi değişmiştir. 2004- 2005 tarihli yeni çizelgede ‘Sanat Tarihi’ dersinin adı ‘Plastik Sanatlar Tarihi’ olarak yenilenmiştir. ‘Alan Dersi’ olan bu ders, hazırlık, 9. ve 10. sınıflarda 1 saat olarak düzenlenmiştir. 11. Sınıflarda ise bu ders yerine, yine haftada bir saat olmak üzere ‘Türk Resim-Heykel Sanatı’ dersi konmuştur.

Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması çerçevesinde, hazırlanan orta öğretim kurumları Haftalık Ders Çizelgeleri, 2005-2006 Öğretim yılından itibaren 9. sınıfta başlamak ve kademeli olarak uygulanmak üzere Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı Kararıyla kabul edilmiştir. Bu düzenlemede, liseler dört yıla çıkarılmış ve ‘Sanat Tarihi’ dersi, Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Lisesi ve İmam Hatip Liseleri, Anadolu Meslek Lisesinde, Teknik Liselerde, Anadolu Teknik Lisede, Sağlık Meslek Liseleri hariç bütün liselerde ve dengi okullarda, seçmeli ders haline gelmiştir. Bugüne kadar ‘alan dersi’ ya da ‘alan seçmeli ders’

olarak müfredat programında yer alan ‘Sanat Tarihi’ dersi tamamen seçmeli ders haline gelmiştir.

Buna karşılık, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Resim Alanı’nda ise, Sanat Tarihi dersleri daha önce olduğu gibi ‘Plastik Sanatlar Tarihi’ olarak ‘Alan Dersleri’ arasında yerini almıştır. Ayrıca, ‘Müze Eğitimi’, ‘Türk Resim Heykel Sanatı’, ‘Çağdaş Dünya Sanatı’ adı altında yeni dersler eklenmiştir.

SONUÇ

Türkiye’de sanat tarihi, bir bilim dalı olarak 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak bu alanda yapılan çalışmalar, adı ‘sanat tarihi’ olmasa da geçmiş dönemlerde de mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve öncesinde, zengin kültür hayatımızın ve bu kültürü oluşturan pek çok eserin kayıtları devlet arşivlerine alınmıştır. Dönemin belirli olaylarını belgeleme amacıyla tutulan bu kayıtlar doğal olarak bir ‘sanat tarihi’ anlayışını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca ‘Batılılaşma’ süreci içinde askeri okullar, sanat ve sanat tarihi eğitiminin gelişmesine büyük katkılar sağlamışlardır. Sanat tarihi eğitiminin temelleri bu okullarda (Mühendishane-i Berri Humayun 1795, Mekteb-i Harbiye 1834) atılmıştır. Özellikle, 1882’de, sanat tarihçisi, arkeolog, müzeci, ressam Osman Hamdi Bey tarafından kurulan ve 1928’de Güzel Sanatlar Akademisi (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) adını alan Sanayi-i Nefise Mektebi, Türkiye’de akademik anlamda sanat tarihi eğitiminin başlamasına öncülük etmiştir.

Cumhuriyet’le birlikte, gelişen kültürel politikalar ve toplumların kültürel geçmişi ile var olma bilinci arkeoloji ve sanat tarihine yönelmeye neden olmuştur. Kısa zaman içinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuş, Türkiye’nin çeşitli yörelerinde müzeler açılmış, yabancı uzmanlar tarafından yapılan arkeoloji ve sanat tarihi ile ilgili çalışmalara Türk araştırmacılar da dahil edilmiştir. Ayrıca üniversitelerde arkeoloji ve sanat tarihi bölümleri 20. yüzyılın ilk yarısında kurulmaya başlamıştır.

Türkiye’de ortaöğretimde ise 1952 yılında ilk kez ‘sanat tarihi dersi’, müfredat programına bağımsız bir ders olarak alınmıştır. Buna karşılık 1921 yılında toplanan ilk Maarif Şurası’ndan başlayarak 1949 yılına kadar yapılan bütün şuralarda sanat tarihi eğitiminin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Cumhuriyet’in ilk günlerinden beri önemi kavranan bu dersin konularının, önceleri tarih dersleri içinde verilmeye başlandığı; daha sonra resim dersleri içinde yer aldığı bilinmektedir. 1949 yılında Dördüncü Milli Eğitim Şurası’nda (MEB 2, 1991) lise haftalık ders çizelgesinde ilk kez ‘Sanat Tarihi’ dersinin adı geçmektedir. Ancak bu dersin konularının resim dersi içinde ve resim öğretmeni tarafından verildiği görülmektedir. 1952 tarihinde ise, sanat tarihi dersleri, ilk kez lise müfredat programlarına alınmış ve kimi zaman zorunlu kimi zaman seçmeli ders olarak 2005 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri hariç bütün ortaöğretim kurumlarında seçmeli ders haline gelmiştir.

Bu süreç içinde, sanat tarihi müfredat programı, 1952, 1957 ve 1991 tarihlerinde olmak üzere üç kere oluşturulmuştur. Ancak 1952 tarihinden önce hazırlanan 1949 tarihli resim programının içinde sanat tarihi müfredatına kısaca yer verilmiştir. 1952 ve 1957 tarihli programlar, konu başlıklarının yer aldığı kapsamlı olmayan programlardır. 1991 tarihli, günümüzde de kullanılan, sanat tarihi müfredat programı ise, konu başlıklarını yanı sıra, işleniş yöntemi, süre, derste sorulacak sorular gibi ayrıntılarında yer aldığı kapsamlı bir programdır.

Sanat tarihi eğitiminin, Cumhuriyetten günümüze kadar geçirdiği süreç göz önünde bulundurulduğunda, özellikle ortaöğretim kurumlarında giderek önemini yitirdiği görülmektedir. Ayrıca son yıllarda liselerde bu dersler alan dışından diğer öğretmenler tarafından da verilmekte ve dersin amacının gerçekleşmesini engellemektedir.

Sanat tarihi dersleri bu gün, bu konuya meraklı olan ve bu alanda bilgi edinmeyi isteyen öğrenciler tarafından seçilmeyi beklemektedir. Ancak, sanat tarihi hakkında bilgisi olmayan ve yanlış eğitim sisteminden dolayı bu alandan uzaklaştırılan bireylerden oluşan bir toplum karşımıza çıkmaktadır. Kısaca sanat tarihi günümüzde mecbur kalınmadıkça seçilmeyen bir ders durumuna gelmiştir ve genel eğitim içinde var olma sorunu yaşamaktadır.

Türkiye gibi tarihi ve kültürel mirası zengin olan bir ülkede, toplumdaki bu bilinçsizliği gidermek ve insan olarak yaşamın gereklerinden olan sanat ve sanat tarihinin önemini kavratmak için eğitim politikalarında değişiklikler yapılmalıdır. Bunun yanı sıra maddi-manevi zenginliklerini gelecek kuşaklara aktaracak ve koruyacak bilinçte bir nesil yetiştirecek olan sanat tarihi öğretmenlerinin eğitimine ayrı bir önem verilmelidir.

Eğitim, insanın insan olarak yaşayabilmesi ve varlığını sürdürmesi için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Sanat ve sanat tarihi eğitimi de genel eğitim bir parçasıdır. İnsan hayatında önemli yere sahip olan manevi duygularımız ve bu maneviyatımızı besleyen kültürümüz, varlığımızın nedenidir. Toplumlar; tarihleri ve tarih boyunca ürettikleri kültürleri ile varlıklarını sürdürmektedir. Toplumsal değerlere, tarihe, sanata ve geçmişe sahip çıkmak ulusları başarıya götürür. Bunda da ‘Sanat Tarihi Eğitiminin’ önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- Aslanapa, O. (1976). Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünün Kuruluşunun Otuzuncu Yıldönümü. *Sanat Tarihi Yıllığı VI (1974-1975)*. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünün 30. Kuruluş Yıldönümü Sayısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü yayınları, İstanbul, ss.1-2.
- (1995). Sanat tarihi Derslerinin İlk Okullardan Başlanılarak Okutulmasının Önemi ve Gereçekleri. *Sanatsal Mozaik*. İstanbul, ss.14-15.
- Ayvazoğlu, B. (1989). Türkiye’de Sanat Tarihi ve Estetikle İlgili İlk Çalışmalar. Erdem (Atatürk Kültür Merkezi Dergisi), Türk Tarih Kurumu Basımevi (1991), Ankara, 5(15)977 - 992.
- Batur, A. ve Diğerleri. (2002). Türkiye’de Sanat Tarihi Eğitimi ve Sorunları. *Sanat Dünyamız*. İstanbul, s.84.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2001). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Dersal Yayıncılık, Ankara, s.46.
- Cezar, M. (1973). Mimarlık ve Resim Öğretimine Gidiş. *VII. Türk Tarih Kongresi (25-29 Eylül 1970) Bildirileri.II.Cilt*. Türk Tarih Kurumu Baskısı, Ankara, ss.733-760.
- Cezar, M. (1998). 17. Yüzyıl Osmanlı Kaynaklarında Sanat Tarihi ile İlgili Noktalar. *17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı (19-20 Mart 1998 Sempozyum Bildirileri)*. Sanat Tarihi Derneği Yayınları 4, İstanbul, ss. 41-54.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim (Tarihsel Gelişim)*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, ss.206.
- Diez, E. (1947). Josef Strzygowski. *Felsefe Arkivi*. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Dergisi, II(1):1-12.

- Eyice, S. (2003). Sanat Tarihi Eğitimi. *Sanat ve Plastik Sanatlar Eğitimi Dergisi* (<http://www.sanatvebilgi.com/>), Nisan, Sayı1.< http://mimoza.marmara.edu.tr/~ugur/sayil/stegitimi_sayil.htm>_(9 Eylül,2006).
- Gülensoy, T. (1995). *Türkiye’de Sanat Tarihçiliği ve Sanat Tarihi İle İlgili İki Kitap, Türk-İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri ve Rize*. Kayseri, ss.2-3.
- İnan, R. (1981). Cumhuriyet’in İlk On Yılında Eğitimimizin Durumu ve Belirgin Özellikleri. *Atatürk ve Eğitim (Türk Eğitim Derği V. Eğitim Toplantısı)*. Şafak Mat., ss.178.
- Kantarcıoğlu, S. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.30.
- Kazancıgil, A. (1993). Mehmet Vahid (1873-1931) İlk Sanat Tarihi Muallimi ve Müderrisi. *Sanat Çevresi*. Sayı 175, Kurşit Ofset, İstanbul, ss.10-15.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1949). *Tebliğler Dergisi*. Cilt 12, Eylül, 1949, Sayı 557. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, ss.113, 117.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1970). *Lise Müfredat Programı*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s.41.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1989). *12. Milli Eğitim Şurası (18-22 Temmuz 1988)*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.537.
- MEB 1 (Milli Eğitim Bakanlığı). (1991). *Sanat Tarihi Dersi Öğretim Programı*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, ss.3-4.
- MEB 2 (Milli Eğitim Bakanlığı). (1991). *4. Milli Eğitim Şurası (22-31 Ağustos 1949)*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, ss.435-510.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1994). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (1983-1993)*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.92.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1995). *Milli Eğitim Şuraları (1939-1993)*. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s.100.
- Mülayım, S. (1983). *Sanat Tarihi Metodu*. Anadolu Sanat Yayınları, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları 1, Erenler Matbaası, Ankara, s.54.
- Mülayım, S. (1994). *Sanat Tarihi Metodu*. Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, ss.135-138, 142-146.
- Oğuzkan, T. (1986). *Türkiye’de Ortaöğretim ve Sorunları*. Ana Basım Sanayi A.Ş., İstanbul, s.247.
- Özdemir, N. (1997). *Anadolu Halk Kültüründe Resim, Heykel ve Müziğin Yeri, Önemi*. Nurol Matbaacılık, Ankara, s.115.
- Renda, G. (2001). Cumhuriyet Döneminde Sanat Tarihi Bilimi, *Atatürk’ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye’sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu (8-10 Kasım 2000)*. Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, ss.107-115.
- TCM (Türkiye Cumhuriyeti Maarif). (1960). *Lise Müfredat Programı*. Maarif Basım, Ankara, s.48.
- TCMV (Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti). (1931). *Orta Mektep Müfredat Programı 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı*. İstanbul Devlet Matbaası, ss.12.
- TCMV(Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekilliği). (1991). *2. Maarif Şurası (15-21 Şubat 1943)*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.236.
- Tok, G. (1997). Sanat Tarihinden Tarihe, Bizans’tan Osmanlı’ya, Bilimden Kültüre Semavi Eyice. *Bilim ve Teknik*. Mat Basım Yay.AŞ, Sayı 353, Ankara, ss.82-89.
- Yüksel, S. (2003). Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları ve Sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 159.<www.meb.gov.tr> (Eylül, 2006).